

Самостійна робота 17

Тема: Місце в реченні вставних слів та словосполучень у діловому мовленні. ПОЄДНАННЯ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ. ТИПОВІ ПОМИЛКИ В ПОБУДОВІ РЯДУ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

Слова і словосполучення, введені в речення з метою внесення в нього того чи іншого пояснення або надання йому різних модальних значень, називаються вставними. Вони не пов'язані з членами речення способами узгодження, керування чи прилягання, але за змістом поєднані з реченням. Тому виключення вставних слів і словосполучень із речення змінює його зміст, але не порушує синтаксичної будови.

Вставні слова і словосполучення часто використовуються у діловому мовленні, при складанні ділових паперів, ними розпочинаються речення, абзаци. Але рекомендується вживати їх обмежено.

В усному діловому мовленні вживання вставних слів і словосполучень не створює зайвої інформації. Використання цих конструкцій допомагає мовцеві зорієнтуватися, зосередитися, а слухачам —краще сприйняти сказане. В діалогічному мовленні надмірне вживання вставних слів створює враження некомпетентності, низької мовної культури.

За своїм значенням вставні слова і словосполучення діляться на три групи:

1. Вставні слова і словосполучення, що вказують на ставлення мовця до висловленої ним думки. Вони можуть означати ступінь впевненості або невпевненості в повідомленні.

Наприклад: звичайно, напевно, безумовно, на жаль, на щастя, як на зло, можливо, може, мабуть, безперечно, безсумнівно, власне кажучи, зрозуміло, без сумніву, немає сумніву, видно, очевидно, припустимо, відома річ, сказати правду, як-не-як, так би мовити, видимо, либонь та ін.

2. Вставні слова і словосполучення, що вказують на те, кому належить висловлена думка (самоу мовцеві чи комусь іншому). Наприклад: по-моєму, по-нашому, по-вашому, кажуть, мовляв, на мій погляд, на мою думку, на думку (такого чи таких), за словами (такого чи таких) тощо.

3. Вставні слова і словосполучення, що вказують на зв'язок висловлюваного з контекстом. До них належать: отже, наприклад, значить, виходить, до речі, нарешті, навпаки, проте, загалом, справді, між: іншим, словом, по-перше, по-друге по-третє, кінець кінцем, мало цього та ін.

Вставні слова і словосполучення в писемному мовленні виділяються комами, в усному — паузами.

ПОЄДНАННЯ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ. ТИПОВІ ПОМИЛКИ В ПОБУДОВІ РЯДУ ОДНОРІДНИХ ЧЛЕНІВ РЕЧЕННЯ

У мовленні правоохоронців часто виникає потреба в описі фактів або явищ із переліком їх особливостей чи обставин. Характеристика особи чи предмета, побудована на якійсь одній підставі, дає змогу деталізувати опис, конкретизувати дії. Такі слова у реченні виконують функцію однорідних членів. Наприклад: Права і свободи людини, їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави.

Однорідні члени речення – це члени речення, які виконують однакову синтаксичну функцію, мають здебільшого те саме морфологічне вираження і пояснюють одне слово в реченні.

Найсуттєвіша ознака однорідних членів у відношенні – їхня функціональна рівноправність. Однак ця автономність відносна, доволіно міняти місцями однорідні члени речення усе ж таки не варто, тому що деколи від цього може змінитися зміст.

Основні вимоги до побудови однорідного ряду перебувають в одній площині з вимогами до логічності викладу, адже порушення у семантиці чи структурі всього ряду призведе до нелогічності в тексті.

Правила побудови рядів однорідних членів речення:

1. Перелік ознак, явищ або фактів повинен бути здійснений на якійсь одній підставі (за віком, фізичними даними, метою тощо).

2. Не можуть бути поєднані як однорідні члени видові та родові поняття: маузер, пістолет, зброя; солдати, лейтенанти, військові...

3. Обов'язкове підпорядкування однорідних членів узагальнювальному слову: Змагання відбулося з таких видів спорту: стрільби з лука, бігу на 100 метрів, плавання.

4. Якщо ряд однорідних членів логічно вичерпаний, то в кінці ряду перед останнім словом повинен стояти сполучник. 20 Наприклад: зі складу викрадені: автомати – 2 (два), набой – 13 (тринадцять), взуття – 3 (три) пари чобіт і наплічники – 3 (три) штуки.

5. Якщо ряд однорідних членів з певних причин не завершений, то нормативним є відсутність сполучника: Як встановило слідство, вони займалися злочинним промислом у багатьох містах України: Луцьку, Одесі, Києві, Севастополі.

Неправильне поєднання однорідних членів речення призводить не лише до синтаксично-стилістичних помилок, а й до порушення логіки викладу.

Необхідно пам'ятати, що не можна поєднувати як однорідні члени речення:

– **видові та родові поняття, наприклад: Молодь та студенти брали участь у концерті.**

– **логічно неоднорідні предмети: На місце події прибули слідчий, кінолог та собака.**

– **інфінітиви та іменники: Обов'язок курсанта – добре вчитись і сумлінна праця.**

– **дієслова, що керують різними відмінками (якщо є спільний додаток): Я люблю і горджуся своїми батьками.**

– **різні синтаксичні елементи: Правоохоронців цікавили і валютні операції, і кому видавали кредити.**

– **конкретні та абстрактні іменники: Злочинець – чоловік з гострим розумом і великим магазином.**

Правильна побудова однорідних рядів забезпечує чіткість і логічність висловленої думки. У діловій сфері однорідні ряди наявні в багатьох ділових паперах (характеристиці, резюме, наказі, рекламному оголошенні тощо). У науковому стилі цей вид ускладнення структури простого речення потребує ще більшої уваги.

Запитання для самоперевірки

1. Які члени речення називаються однорідними?
2. Назвіть правила побудови однорідних рядів.
3. Перелічіть правила вживання прийменників при однорідних членах речення.
4. Які особливості вживання сполучників між однорідними членами?
5. Проаналізуйте типові помилки, пов'язані з використанням однорідних членів речення.

Практична частина

Завдання 1. Виявіть помилки у поданих реченнях, проаналізуйте їх.

1. Мешканці вимагали ліквідації неполадок і ремонту.
2. Останні слова прозвучали не як прохання, а й наказ.
3. У змаганнях брали участь стрільці, бігуни, спритні.
4. Науковець з великою зацікавленістю ознайомлювався і вивчав архівні матеріали.
5. За наявності ознак злочину треба: порушити кримінальну справу, провести слідство, встановити особу, яка скоїла злочин, передати справу слідчому через _____.
6. Роман чекав ранку і коли всі прокинуться.

7. У святкуванні ювілею письменника брали участь учні й молодь.
8. Під час чергування затримали двох чоловіків і двоє дверей.
9. Затриманий громадянин К. був сорокарічного віку і на підпитку прокурора після виконання невідкладних слідчих дій.
10. Бібліотека університету передплачує газети, журнали, періодику.

Завдання 2. виправте помилки у реченнях.

1. Затриманий тривалий час вживав заспокійливі засоби: у нього виявлено вату, папір з характерним запахом та інші леткі речовини.
2. Автомобіль розділяється на три зони пошуку: передня, задня частина, салон.
3. У Мельника не було друзів, які могли б постійно підтримувати та йти разом з ним.
4. Завдання поліції – розкриття злочинів і попереджувати їх.
5. Про цей випадок знали, бачили і чули ще кілька однокурсників.
6. Ми зібралися поговорити і щоб вирішити проблему

Завдання 3. Знайдіть помилки у реченнях.

1. Громадяни тепер не можуть отримати ні грошей, ні повернути товари.
2. Фінансові справи фірми йдуть задовільно, комерційні поїздки також.
3. Споживач має право вимагати письмову інформацію виробника українською мовою про товари, а також документи, що засвідчують якість, і обов'язково зберігати чек.
4. 10 червня о 22.30 на вул. Любінській було затримано автомобіль «Фольксваген» під керуванням 30-річного М. та його пасажира, які перевозили товар без відповідних документів.
5. Кандидат в народні депутати заявив, що хоче конкретно щось зробити в законодавстві, оподаткуванні, інформаційному просторі.
6. Цей матеріал – унікальна можливість познайомитися з учасниками змагань та їхніми здобутками.
7. Фірма організовує виїзд у США на роботу, навчання, еміграцію, візит.
8. Пізніше з'ясувалося, що його водили на очну ставку з Мельником та додатковий допит.
9. Такі люди важко визнають не тільки свою вину, а й саму крадіжку.
10. Пасажир зобов'язаний пред'явити посвідчення на вимогу контролера або водію.
11. Він любив і пишався своєю посадою.
12. Вони не лише молоді, активні, а й займаються політикою.

Завдання 4. Напишіть правильно речення.

1. Курсантів тренують фізично, навчають стріляти і рукопашному бою.
2. У Львові він перебував у відрядженні із завданням перевірити депутатські запити і участі в розслідуванні цих кримінальних справ та слідчих діях не брав.
3. У змаганнях брала участь команда з 30 чоловік: 10 викладачів, 10 жінок і студенти.
4. Люди не мають елементарних правових знань, їм про це ніхто не говорить, не підказує.
5. Усі дії співробітників СІЗО сприймав як протизаконні, що викликало почуття приниження власної гідності, протесту.
6. У наступному році будуть зменшені податки з чинних 90% до 45%, створення сприятливих умов для зовнішнього та внутрішнього інвестування.
7. Сьогодні супутники служать для встановлення дешевого і якісного телефонного зв'язку, телебачення і передачі даних.
8. У додатку до Закону про засоби масової інформації є положення, яке викликає безліч питань не лише перед представниками ЗМІ, а й їхніми фінансовими партнерами чи інвесторами.
9. Зараз перед правоохоронними органами, працівниками лікарні, та й взагалі мешканцями Львова стоять нові завдання, які треба вирішувати.
10. Про історію створення інституту, а також теперішні здобутки розповідає експозиція музею.

Завдання 5. Проаналізуйте використання сполучників і прийменників при однорідних членах речення.

1. Уже в перші години вчинення замаху до слідства були залучені і правоохоронні органи, і правники прокуратури, і працівники СБУ.
2. Під час обшуку були вилучені гроші та цінності, ділові папери з банку та особисті боргові зобов'язання.
3. Особу, якій заподіяно майнову шкоду і яка пред'явила вимогу про відшкодування збитків, слід визнавати одночасно потерпілою і цивільним позивачем та забезпечити їй усі передбачені законом права.
4. Власник звільняється від відшкодування шкоди, якщо доведе, що шкода не тільки не заподіяна з його вини, а й не є причиною моральної шкоди.
5. І вчора, і сьогодні можна було одержати дозвіл на володіння холодною зброєю.
6. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.
7. Пошуки вели у будинках, кінотеатрах, кафе, барах.

8. Конфлікт розглядатимуть у товариському суді або у трудовому арбітражі.

9. Ця стаття передбачає покарання за порушення тиші на вулиці, у житлових будинках та інших громадських місцях.